

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/336839227>

Η εξέλιξη της Αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση με την Κοινοτική προσέγγιση για το επάγγελμα του Αρχιτέκτονα και την Αρχιτεκτονική

Conference Paper · March 2011

CITATIONS

0

READS

190

1 author:

[Minas Angelidis](#)

National Technical University of Athens

80 PUBLICATIONS 51 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

ESPON DEMIFER Demographic and migratory flows affecting European regions and cities [View project](#)

ESPON INTERCO Indicators of Territorial Cohesion [View project](#)

Εισήγηση για το 11ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο

Ενότητα του Συνεδρίου στην οποία εντάσσεται η εισήγηση:
4. ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΣ - ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Τίτλος εισήγησης:

Η εξέλιξη της Αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση με την Κοινοτική προσέγγιση για το επάγγελμα του Αρχιτέκτονα και την Αρχιτεκτονική.

Η εισήγησή μου αφορά κατ' αρχήν στην εξέλιξη της δομής των σπουδών στις Αρχιτεκτονικές Σχολές σε σχέση με την Διακήρυξη της Μπολόνια (2000) και τις μετέπειτα προσπάθειες εφαρμογής της, σε συνάρτηση με τις προβλέψεις των Οδηγιών για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων του αρχιτέκτονα και την άσκηση της Αρχιτεκτονικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα θα σχολιάσω τις προσεγγίσεις που αφορούν στην διάκριση (ή μη) των αρχιτεκτονικών σπουδών σε κύκλους, στο περιεχόμενο των σπουδών σε σχέση με την άσκηση του επαγγέλματος στις χώρες της Ε. Ένωσης και στην συνεχιζόμενη εκπαίδευση.

Επίσης, θα σχολιάσω επιγραμματικά τις επεξεργασίες στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Αρχιτεκτόνων (ACE-CAE) για την αναθεώρηση της Οδηγίας για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων όσον αφορά στην πτυχή του θέματος που αναφέρεται στην εκπαίδευση σε σχέση με τις σχετικές επεξεργασίες στο πλαίσιο της Ομάδας Εργασίας Εκπαίδευσης (Education) του ACE.

Κυρίως όμως, θα επιχειρήσω να εντάξω όλες αυτές τις εξελίξεις στο πλαίσιο των αλλαγών στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τον στόχο της «Ευρώπης 2020» και ειδικότερα των κατευθύνσεων της ΕΕ για την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και του ρόλου της εκπαίδευσης στην κατεύθυνση της «Ευρώπης 2020».

Το πλαίσιο πολιτικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι αρχιτεκτονικές σπουδές και το επάγγελμα

Η εκπαιδευτική πολιτική ως τομέας ενδιαφέροντος της ΕΕ αναπτύχθηκε και τελικά θεμελιώθηκε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992. Ο τομέας της εκπαίδευσης, συνδέθηκε από την αρχή με την κατάρτιση λόγω του ενδιαφέροντος για την οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ και στη συνέχεια στράφηκε και προς την παιδεία και γενική εκπαίδευση λόγω του ενδιαφέροντος της πολιτικής και κοινωνικής ολοκλήρωσης της Ε.Ε.

Ειδικότερα η διακήρυξη της Μπολόνιας (1999) έθεσε τους εξής στόχους:

- Το σύστημα απονομής τίτλων σπουδών θα πρέπει να είναι αναγνωρίσιμο και συγκρίσιμο μέσω της εφαρμογής του Παραρτήματος Διπλώματος
- Οι σπουδές θα πρέπει να αποτελούνται από δύο κύριους κύκλους σπουδών, έναν προπτυχιακό και έναν μεταπτυχιακό
- Καθιέρωση ενός συστήματος πιστωτικών μονάδων, για την προώθηση της κινητικότητας των φοιτητών
- Προώθηση και περαιτέρω ενίσχυση της κινητικότητας φοιτητών και μελών ΔΕΠ.
- Έμφαση στην προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας για τη διασφάλιση της

ποιότητας, μέσω της ανάπτυξης συγκρίσιμων κριτηρίων και μεθοδολογιών

Η προσπάθεια για την εφαρμογή ορισμένων ενιαίων για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ κατευθύνσεων για την Ανώτατη εκπαίδευση συνεχίστηκε και διευρύνθηκε μέχρι σήμερα, μέσα από μια σειρά Αποφάσεις και συζητήσεις στον ευρωπαϊκό χώρο.

Πρέπει να λάβουμε σοβαρά υπ' όψιν ότι οι κατευθύνσεις αυτές δεν αφορούν μόνο στην οργάνωση των σπουδών σε κύκλους ώστε να διευκολυνθεί η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων αλλά αναφέρονται και σε μια σειρά από άλλα ζητήματα που έχουν επίσης μεγάλη σημασία για την Ανώτατη εκπαίδευση στα κράτη μέλη της ΕΕ και φυσικά και στην Ελλάδα.

Στην τρέχουσα περίοδο, οριστικοποιούνται οι στόχοι της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» (2010) για «έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη» («smart, inclusive and sustainable development»). Ο ειδικότερος στόχος για την «έξυπνη ανάπτυξη» συναρτάται με την ενίσχυση της γνώσης και της καινοτομίας ως καθοριστικών παραγόντων για την μελλοντική ανάπτυξη της Ευρώπης.

Όπως αναφέρεται ειδικότερα στο σχετικό κείμενο, «αυτό απαιτεί τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσής μας, την ενίσχυση των επιδόσεών μας στην έρευνα, την προώθηση της καινοτομίας και της μεταβίβασης γνώσης σε όλη την Ένωση, την πλήρη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και τη διασφάλιση ότι οι καινοτόμες ιδέες θα καταστεί δυνατό να λάβουν τη μορφή νέων προϊόντων και υπηρεσιών που δημιουργούν ανάπτυξη, ποιοτικές θέσεις εργασίας και συμβάλουν στην αντιμετώπιση των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων κοινωνικών προκλήσεων. Αλλά, για να υπάρξει επιτυχής κατάληξη, τα προαναφερόμενα πρέπει να συνδυαστούν με την επιχειρηματικότητα, τη χρηματοδότηση και την εστίαση στις ανάγκες των χρηστών και στις ευκαιρίες που παρέχουν οι αγορές».

Είναι, πιστεύω, φανερό ότι αυτή η σημερινή στρατηγική της ΕΕ όσον αφορά στην ανάπτυξη δίνει μονόπλευρα μεγαλύτερη έμφαση στην ανταγωνιστικότητα σε σχέση με την κοινωνική συνοχή και το περιβάλλον και μάλιστα το κάνει αυτό περισσότερο έντονα σε σχέση με τις στρατηγικές ανάπτυξης της ΕΕ που ίσχυαν στη εποχή της Διακήρυξης της Μπολόνια.

Όσον αφορά ειδικότερα στην Ανώτατη Εκπαίδευση, δίνεται, αντίστοιχα, μονόπλευρα μεγαλύτερη έμφαση στην αντιστοίχιση της Ανώτατης εκπαίδευσης με τις επιδιώξεις των επιχειρήσεων, ιδίως των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων, σε σχέση με τη επιδίωξη για βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευρωπαίων πολιτών.

Όμως η επιδίωξη για βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευρωπαίων πολιτών παραμένει επίσης ένας διακηρυγμένος στόχος της στρατηγικής της ΕΕ. Αυτό ενδιαφέρει ιδιαίτερα το πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται στην Ευρώπη η Ανώτατη εκπαίδευση. Ακόμα περισσότερο, έχει σημασία για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζεται η Ανώτατη Εκπαίδευση στην Αρχιτεκτονική σε σχέση και με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων των Αρχιτεκτόνων. Σε αρκετές διακηρύξεις των οργάνων της ΕΕ έχει αναγνωριστεί πόσο μεγάλη είναι η συμβολή της αρχιτεκτονικής για τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος στην Ευρώπη και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των Ευρωπαίων πολιτών.

Σε αυτό το γενικό σκεπτικό μπορεί να στηριχθεί η άποψη ότι είναι απαραίτητο να έχουν οι αρχιτεκτονικές σπουδές υψηλή ποιότητα και ειδικότερα να αντιστοιχούν σε πενταετείς αδιάσπαστες σπουδές που να καλύπτουν σε κάθε περίπτωση όλα τα απαιτούμενα επιστημονικά πεδία –εκείνα, εν προκειμένω, που αντιστοιχούν στο περιεχόμενο των σπουδών που αναφέρεται στην Οδηγία για τα επαγγελματικά προσόντα του 2005.

Με άλλα λόγια, μέσα στο πεδίο αντιτιθέμενων πιέσεων και συμφερόντων στο οποίο συζητούνται η παιδεία και το επάγγελμα των αρχιτεκτόνων στην ΕΕ, το ισχυρότερο επιχείρημα για την αναγκαιότητα διατήρησης μιας υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης όσον ασκούν το επάγγελμα του αρχιτέκτονα είναι το ότι αυτό είναι απαραίτητο για την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος στα κτίρια, στα οικιστικά σύνολα, στις

πόλεις μας και γενικότερα στον ευρωπαϊκό χώρο, εκεί που ζουν και εργάζονται οι Ευρωπαίοι πολίτες. Και σήμερα αυτό είναι το βασικότερό μας επιχείρημα, ότι δηλαδή αν προσαρμοστεί μονόπλευρα η αρχιτεκτονική εκπαίδευση σε συνάρτηση με τη διαδικασία αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων στις ανάγκες της «αγοράς» των επιχειρήσεων, αυτό θα οδηγήσει σε χειροτέρευση της ποιότητας του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Αυτό το επιχείρημα που είναι και το πιο πειστικό τόσο για τα όργανα που παίρνουν τις αποφάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στα κράτη μέλη, όπως βέβαια και στην Ελλάδα χρειάζεται να το υποστηρίξουμε και να το εξειδικεύουμε όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά. Είναι επίσης απαραίτητο να το κάνουμε κατανοητό και στις εθνικές και στις τοπικές κοινωνίες. Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να το πετύχουμε, πέρα από τις διεκδικήσεις στο πλαίσιο των θεσμικών οργάνων, είναι να προωθούμε την αρχιτεκτονική κουλτούρα στη χώρα μας στην κοινωνία αλλά ακόμα και στις χαμηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Από την άλλη πλευρά, πρέπει να λαμβάνουμε υπ' όψιν τις «θετικές» πλευρές των κατευθύνσεων για την Ανώτατη εκπαίδευση και ειδικότερα για την αρχιτεκτονική εκπαίδευση στον χώρο της ΕΕ. Η ανταλλαγή εμπειριών και απόψεων για το περιεχόμενο και τα προγράμματα των σπουδών στην Αρχιτεκτονική ανάμεσα στα Πανεπιστήμια και στις επαγγελματικές ενώσεις των κρατών μελών έχει βοηθήσει και μπορεί να βοηθήσει ακόμα περισσότερο στην προσαρμογή των προγραμμάτων στις σημερινές συνθήκες και στην βελτίωση της ποιότητας των προγραμμάτων.

Η έμφαση που δίνεται στην ΕΕ στην δια βίου μάθηση δημιουργεί ένα πιο θετικό πλαίσιο για να προχωρήσει η δια βίου μάθηση στην αρχιτεκτονική, με πολύ σημαντικές επιπτώσεις στη βελτίωση της επαγγελματικής δραστηριότητας των αρχιτεκτόνων.

Είναι ένα πεδίο στο οποίο έχει δραστηριοποιηθεί πολύ θετικά η UIA, όπως και ACE, αν και σχετικά λιγότερο για την τελευταία. Ειδικά στην Ελλάδα, παρουσιάζουμε σχετικά μεγάλη καθυστέρηση σε αυτό τον τομέα, η οποία οφείλεται σε ορισμένο βαθμό, στη επιφυλακτικότητα όσον αφορά στην χορήγηση «πιστοποιητικών» δια βίου μάθησης, που θα μπορούσαν να θεωρηθούν από την πολιτεία ως κρίσιμης σημασίας για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων. Όμως, αν αντιμετωπιστεί με την απαιτούμενη προσοχή αυτό το ζήτημα από τους επαγγελματικούς φορείς μας, μπορεί να αντιμετωπιστούν κατάλληλα όλα τα προβλήματα που θα μπορούσε να προκύψουν.

Η έμφαση που δίνεται στην διασύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με τις ανώτατες σπουδές επίσης μπορεί να αξιοποιηθεί πολύ θετικά για τους αρχιτέκτονες από τα Πανεπιστήμια και τους επαγγελματικούς φορείς. Και σε αυτό τον τομέα παρουσιάζουμε κάποια σχετική καθυστέρηση συγκριτικά με τις άλλες χώρες της ΕΕ. Η καθυστέρηση αυτή οφείλεται προφανώς στο γενικότερο αρνητικό πλαίσιο στην Ελλάδα όσον αφορά στην προώθηση της διασύνδεσης της έρευνας και καινοτομίας τόσο με τα Πανεπιστήμια όσο και με τη δραστηριότητα των επαγγελματιών αρχιτεκτόνων. Αλλά και περαιτέρω, δεν έχουμε ακόμα βρει τους πιο κατάλληλους τρόπους για να προωθήσουμε στην Ελλάδα αυτή τη διασύνδεση. Είναι φανερό ότι η διασύνδεση έρευνας / πανεπιστημιακής εκπαίδευσης / επαγγελματικής δραστηριότητας παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα όσον αφορά στην αρχιτεκτονική τουλάχιστον σε σύγκριση με τις άλλες επιστήμες μηχανικού.

Η ιδιαιτερότητα αυτή εμπεριέχει δυσκολίες αλλά και μεγάλες δυνατότητες οι οποίες στη χώρα μας παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητες. Από την μια πλευρά, όπως είναι, πιστεύω, φανερό, η αρχιτεκτονική πράξη παράγει διαρκώς αφ' εαυτής καινοτομίας, εφόσον οφείλει να επιλύει με καινοτόμο τρόπο προβλήματα του σχεδιασμού, σε κάθε καινούργιο «σχέδιο». Αυτό δίνει την εντύπωση ότι δεν είναι απαραίτητη η ευρύτερη αξιοποίηση αυτών των καινοτομιών.

Από την άλλη πλευρά, όμως, θα πρέπει να αναλογιστούμε πόσο μεγάλος αριθμός καινοτομιών που «παράγονται» σήμερα από τους αρχιτέκτονες συμβάλλουν πολύ ουσιαστικά σε τομείς που έχουν αποκτήσει καίρια σημασία για την ανάπτυξη στις μέρες μας, όπως είναι κατ' εξοχήν το περιβάλλον, η αειφόρος ανάπτυξη, η «πράσινη ανάπτυξη» -όποια ορολογία και αν χρησιμοποιήσουμε για τα αντίστοιχα επιστημονικά

πεδία στις μέρες μας-. Εντελώς ενδεικτικά, στον τομέα της ενέργειας, όσο μεγάλη σημασία για το περιβάλλον, σε ευρωπαϊκό και σε διεθνές επίπεδο, μπορεί να έχουν ορισμένες καθαρά τεχνολογικές καινοτομίες, εξίσου μεγάλη σημασία έχουν και καινοτομίες που αφορούν σε πτυχές του σχεδιασμού των κτιρίων και των πόλεων.

Η προώθηση, επομένως, αυτής της διασύνδεσης καινοτομίας / σπουδών / επαγγελματικής δραστηριότητας στην αρχιτεκτονική, με την αξιοποίηση του θετικού πλαισίου που διαμορφώνεται στην ΕΕ και περαιτέρω με την συνεργασία Πανεπιστημίων / επαγγελματικών φορέων εμπεριέχει πολύ θετικές προοπτικές, ακόμα περισσότερο για τους νέους αρχιτέκτονες. Για την Ελλάδα, είναι ένα πεδίο στο οποίο θα πρέπει να δώσουμε πολύ υψηλή προτεραιότητα.

Η δράση και οι θέσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Αρχιτεκτόνων (ACE – CAE) για την αρχιτεκτονική εκπαίδευση και τα επαγγελματικά προσόντα

Όσον αφορά σε όλες τις παραπάνω στρατηγικής σημασίας εξελίξεις και προοπτικές για την αρχιτεκτονική εκπαίδευση και τα επαγγελματικά προσόντα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Αρχιτεκτόνων έχει διατυπώσει κατά βάση θετικές θέσεις και έχει δραστηριοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό για την προώθησή τους.

Θα αναφερθώ εδώ επιγραμματικά σε ορισμένες από αυτές τις θέσεις και δράσεις, με βάση ιδίως την εμπειρία από την συμμετοχή μου στην Ομάδα Εργασίας Εκπαίδευσης (Education) του ACE. Θα πρέπει εισαγωγικά να λάβουμε υπ' όψιν ότι η δράση του ACE, στο βαθμό που στηρίζεται στη σύγκλιση απόψεων και συμφερόντων σχετικά με την αρχιτεκτονική που αναφέρονται σε χώρες με διαφορετικές πολιτικές και διαφορετικά θεσμικά καθεστώτα και τρόπους άσκησης της αρχιτεκτονικής δεν δραστηριοποιείται σε όλα τα θέματα που αφορούν ειδικότερα στην εκπαίδευση και στο επάγγελμα στην Ελλάδα.

Σημαντική επιτυχία του ACE αποτέλεσε το γεγονός ότι εντάχθηκαν τελικά στην Οδηγία για τα επαγγελματικά προσόντα του 2005 οι προβλέψεις για το περιεχόμενο της εκπαίδευσης στην αρχιτεκτονική, οι οποίες υπήρχαν στην ειδική Οδηγία για του αρχιτέκτονες του 1985.

Επίσης, είναι θετικό το γεγονός ότι πολιτική του ACE, όσον αφορά στις μελλοντικές αναθεωρήσεις της Ντιρεκτίβας, αποτελεί η θεσμοθέτηση πενταετών αδιάσπαστων σπουδών για τους Αρχιτέκτονες (σε όλες τις περιπτώσεις Σχολών) και συμπλήρωση των σπουδών πενταετούς διάρκειας με δυο έτη εμπειρίας επαγγελματικής πρακτικής.

Ειδικότερα, η Ομάδα Εργασίας Εκπαίδευσης (Education) του ACE έχει συζητήσει αναλυτικά τα τελευταία χρόνια κατά πόσο τα περιεχόμενα του Άρθρου 46 της Οδηγίας για τα Επαγγελματικά προσόντα (δηλαδή το περιεχόμενο των αντίστοιχων σπουδών) εξακολουθούν να αντιστοιχούν στις σημερινές απαιτήσεις, ώστε να διατυπωθεί τελικά ένας πλήρης κατάλογος προσόντων (μια θεματολογία σπουδών) που θα πρέπει να αντιστοιχηθούν με τα 11 σημεία του παραπάνω Άρθρου 46. Σε αυτό το πλαίσιο έχουν γίνει παρουσιάσεις αρκετών προγραμμάτων Αρχιτεκτονικών Σχολών κρατών μελών της ΕΕ και συστηματικές συγκρίσεις των προγραμμάτων που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα. Φαίνεται, με επιφύλαξη, να διαμορφώνεται η θέση ότι τα παραπάνω 11 σημεία για το περιεχόμενο των Σπουδών, θα πρέπει να παραμείνουν σε ισχύ και στο μέλλον. Έχουν γίνει προτάσεις για προσθήκη ορισμένων σημείων (ή διεύρυνση υπαρχόντων), όπως: για την ηθική (ethical) διάσταση της Αρχιτεκτονικής, για τη σημασία του creative process, για τη σημασία της επιχειρηματικότητας, για τη σημασία των μεθοδολογιών έρευνας στην Αρχιτεκτονική κλπ.

Κλείνοντας, θα ήθελα να τονίσω ότι τα τελευταία χρόνια έχει γίνει από τον ΣΑΔΑΣ, μέσα σε δύσκολες συνθήκες, σημαντική πρόοδος σε σχέση με το παρελθόν, όσον αφορά στην ένταξη την άσκησης του επαγγέλματος στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Όπως προσπάθησα να τεκμηριώσω πιο πριν, η ένταξη αυτή είναι όλο και περισσότερο απαραίτητη. Κατ' αρχήν, για να μπορέσουμε να αποτρέψουμε περαιτέρω δυσμενείς

εξελίξεις όσον αφορά στη συσχέτιση της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης με τα επαγγελματικά προσόντα και, τελικά βέβαια, με τους όρους που είναι απαραίτητοι τελικά για τη δημιουργική άσκηση της αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα. Επίσης, όμως, για να μπορέσουμε να αξιοποιήσουμε τις νέες πολύ ενδιαφέρουσες δυνατότητες για την αναβάθμιση της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης και την άσκησης της αρχιτεκτονικής στη χώρα μας.

Σας ευχαριστώ !